

SLACHTA MARGIT

A választójog és az állami pénzügyek

A képviselők budgetjogának a polgárok szempontjából való fontossága ritkán áll előttünk oly kézzelfogható valóságként, mint épen a mostani időkben, mikor a képviselőknek élniük kell azzal a joggal, hogy a polgárok anyagi ügyeire a legmesszebbmenő befolyást gyakorolják, belenyuljanak a háztartásukba, szekrényükbe és pénztárcájukból, hogy úgy mondjam, kivegyék pénzüket az ország érdékében.

Ép azért a legfeszültebb érdeklődéssel vettem kezembe életemben az első állami költségvetést, – mely helyett most, sajnos csak felhatalmazási javaslatot tárgyalunk – és tettem fel azt a kérdést, *hogyan történik nálunk ennek a jognak gyakorlása?* Avval azonnal tisztában voltam, hogy a jelen körülmények közt a mostani helyzet erre felvilágosítást nem ad, mert hiszen olyan összeomlás után, amilyet csak most éltünk át, az még teljesen kuszált.

Visszamentem tehát egészen 67-ig és ezen hosszú évsorból kíséreltem meg kiolvasni kérdéseimre a feleletet.

Távol áll tőlem, hogy magam pénzügyi szakembernek képzeljem, vagy akár azt is gondoljam, hogy pénzügyekhez különösebben értek; tisztán csak úgy tettem fel kérdéseimet, ahogy az ember természetes eszével gondolkodik és egy kis és egy nagy háztartás vitelét összehasonlítja. Itt is, ott is tönkrementést jelent az adósságoknak egy bizonyos határon túl való növekedése és végül itt is, ott is a gazdálkodókat terheli a felelősség a pénz miként való kezeléséért. Kérdéseimre az elmúlt 53 évi visszatekintés nagyon érdekes válaszokat adott.

Először is a *tényleges kiadás a költségvetési előirányzatot csak négy évben nem lépte túl*: 1872-ben Kerkápoly Károly, 1875-ben Széll Kálmán, 1887-ben Tisza Kálmán és 1906-ban Wekerle Sándor pénzügyminisztersége alatt.

Ami a kiadásoknak a bevételekhez való viszonyát illeti, ismét **csak három olyan évet találtam, amikor azok tényleges egyensúlyban voltak**: 1868-ban Lónyai Menyhért, 1891-ben és 1906-ban Wekerle Sándor pénzügyminisztersége alatt.

18 olyan évet találtam, melyben az egyensúly államjavak eladása és hitelműveletek (kölcsönfelvétel), tehát vagyonsökkentés árán látszólag megvolt; **32 évben még vagyonsökkentés dacára is deficit mutatkozik**.

Nagyon meglepett, hogy ilyen kevéssé rózsás körülmények közt a *költségvetés a legtöbbször nincs idejében készen. Csak 11 évben nincs indemnitás*, 1915-től kezdve pedig egészen a jelen időig egyfolytában felhatalmazási törvény alapján dolgozunk, költségvetés nélkül.

Egy további kérdés, mely nagyon érdekelt, az **államadósság növekedésére** vonatkozik. 1868-ban 256,520.789 frt 19 ½ krajcárnyi adóssággal kezdtük a gazdálkodást; ez az összeg 1913-ig 6.195,975.000 koronára szökik fel. Azért nem vettem az 1914. évi eredményt, mert abban már háborús kiadások is kezdenek szerepelni, de 13-ig még normális viszonyok közt éltünk. Hogy jelenleg milyen horribilis adós-

ságaink vannak, az köztudomású. Ennek folytán annál jobban megdöbbenett, mikor a pénzügyminiszter úrnak expozéja alapján tudomást vettünk arról, hogy ehhez az **összeghez deficitképen 16 milliárdot** fogunk az évben hozzátenni.

Csonka-Magyarországban nyolc millió lakost számítunk, a deficitből tehát 2000 korona esik mint újabb adósság egy személyre; négy személyt számítva pedig egy családra, családonként 8000 K.

Ebből az 53 évből látom tehát, hogy az állami háztartás vitele nehéz dolog lehet és hogy ennek a feladatnak megoldása nem sikerült, azt mutatja a jelen állapot.

Ennek megállapításával azonban most egyáltalán nem kritikát akarok gyakorolni, hanem abból egy következtetést levonni azt u. i., hogy pénzügyeinknek ilyen valóságos vitele és az abból következő jelen pénzügyi helyzet, szerény véleményem szerint, a kormánynak és a nemzetgyűlésnek milyen álláspontot – hogy úgy mondjam – ír elő a választójogi követelésekkel szemben. Jelen felszólalásom tárgyát nem is képez más, *mint a választójogi pénzügyi helyzetünkkel való vonatkozásban.*

Az ország zilált anyagi viszonyok közé jutott, helyesebben: *juttattuk az országot.* Mert utóvégre mi, akik felelősek vagyunk, kell hogy ezt ki is mondjuk és elismerjük, hogy a helyzet nem adódott, hanem ezt a helyzetet a mindenkori kormány és ország,- illetőleg nemzetgyűlés teremtette meg. Ez kétséget nem szenved. A budget-jog miként való gyakorlása és az ország pénzügyi helyzete közt a legszorosabb és elvitázhatatlan összefüggés van. Most kérdézem: hogyan akarjon magának az az egyszerű polgár saját anyagi érdekeinek védelme végett pénzügyeink vezetésébe beleszólást biztosítani, ha nem a budget-jog *közvetett* gyakorlásával, vagyis a választójogi révén.

Ahhoz férhet szó, vajjon a túlságosan széleskörű demokrácia boldoguláshoz vezet-e? De erre a kérdésre most nem akarok kitérni; arra sem akarok reflektálni, hogy mik lehetnek ennek hátrányai, illetőleg, hogy milyen hátrányai mutatkoznak máris, de hiszen vannak az általános, titkos választójognak nagyon egészséges korrekurái, melyeket a *demokratikus gondolat sérelme nélkül* érvényesíteni lehet; most csak egyet akarok leszögezni, azt, hogy ha szisztematikus adósságcsinálással egy ország fokozatosan, kérlelhetetlenül, majdnem matematikai pontossággal csődbe vitetik, akkor egészen más álláspontot kell a polgároknak választójogi, vagyis saját gazdasági érdekeik irányítására vonatkozó követeléseivel szemben elfogadni, mint ha itt briliánsán menne minden. Mert igaz, hogy a jelen pillanatban háború utáni összeomlás után vagyunk. Azonban, ha csak 1914-ig veszem a pénzügyi helyzetet, illetőleg azt, hogy államadósságaink rendezése helyett fokozatosan csak növekedtek, azt kell mondanom, hogy a háború tüze úgyis csak olyan házat perzsel föl, mely fölött ilyen rendszer *folytatása* mellett egyszer úgyis meg kellett volna ütni a dobot, értem ezen azt, hogy csak egy erélyes belenyulással, a polgárok anyagi érdekeinek érzékeny érintésével lehetett volna pénzügyileg rendet teremteni.

És itt jutok el első következtetésemhez: **a keresztény szociális programnak az általános, nőkre is kiterjedő választójogi követelménye elsősorban a pénzügyi összeomlásban nyer igazolást.**

Ha az általános titkos választójog alapján beküldött képviselők sem fognak tudni jobban boldogulni, akkor a helyzet egészen más elbírálás alá eshetik; a nép nem okolhat senkit, hiszen maga kovácsolta sorsát, maga esz, amit főzött; ellenben, ha ragaszkodom ahhoz, hogy magam készítsem az ételt, holott tudom, hogy főztöm kozmás és azt azokkal etetem meg, kiket *nem engedtem a tűzhelyhez*, ez olyan álláspont, mely joggal megtámadható.

Mindez még sokkal nyomatékosabban vonatkozik a női választójogra.

A férfiaknak vannak erős kulturális és gazdasági szervezeteik; ők jobban tudják érdekeiket hangoztatni, természetüknél fogva szívesebben tudnak követelni, kiharcolni, akaratuknak érvényt szerezni.

A nő minden tekintetben sokkal hátrányosabb helyzetben van. A nő gyengébb. »A gyenge nő.« Hisz ezt oly sokszor halljuk. Érdekeinek védelmében nem tud annyi energiát kifejtetni; harcos szervezetei, egyesületei nincsenek. Évszázados – hogy ne mondjam elnyomatás – mondjuk a családi szentélyre való korlátozás folytán neki nincs meg az a gyakorlata, tájékozottsága, sőt jelenleg még az a kifejlett érzéke sem, hogy hogyan kell eredményesen kilépni és magának jogokat biztosítani.

Az állami pénzügyek minként való viteléből folyó drágaság viszont a nőt ép úgy sújtja, mint a férfit. Ő ép úgy fizeti az adót, mint a férfi; sőt kevesebb rutinja és gyöngédebb lelkiismerete folytán még sokkal súlyosabban. A nőnek ugyanúgy jót kell állania vagyonával vagy vagyonának egy részével, értem a vagyonadót.

Itt a nemzetgyűlésben nem egyszer hangozott már el az az igazság, hogy a gyengének több jogvédelem kell, mint az erősnek. Ez nagyon igaz. Amikor tehát a »gyenge« nőnek anyagi érdekeit is érinti, mindaz amit mi itt teszünk és határozzunk, mikor az ő megélhetési viszonyaira kérlelhetetlenül kihat, ami pénzügyileg történik és mikor ez »gyenge« nő ennek tudatára ébredve, jogait kezdi hangoztatni és a pénzügyek vitelébe beleszólást kér, akkor mindenki igazság- és jogérzékének azt kell mondania, hogy ennek a »gyenge« nőnek ép az itt hangoztatott elvek alapján, épen mivel gyenge, kétszeresen kell jogát biztosítani, nemhogy gyöngegségét felhasználva, elvegyük tőle azt.

Amit eddig a nők választójogáról mondtam, azt az ő egyéni szempontjából tartom szükségesnek és igazságosnak. De ugyanezt a követelményt főleg a passzív választójogot, az államháztartás szempontjából is kívánom indokolni.

Amint mondtam, megállapítottam magamban azt, hogy az államháztartás vitele nagyon nehéz dolog lehet, mert hiszen az egyensúlyt 53 év alatt, három évet kivéve, biztosítani nem sikerült. De hogy lehetetlen legyen a megoldás, még pedig hogy lehetetlen legyen folytonos adósságcsinálások nélkül, azt nem tudom elképzelni. Azonban abban, hogy eddig lehetetlennek látszott, sőt, hogy a világ legtöbb államában is így van, abban

azt az igazságot látom kifejezésre jutni, hogy a földön önmagában minden erő egyoldalú és ha elszigetelődik, saját egyoldalúságán és gyarlóságán bukik meg.

Az, hogy a férfi általában véve szellemileg nagyobb tehetségű, mint a nő – általában véve mondom, mert hisz ebben a tekintetben, sajnos, nagyon is sok a kivé-

tel – az kétségtelen, de a tények azt mutatják, hogy ez a nagyobb tehetség is *pótló erőkre szorul*. Végességből tehát nem azáltal emelkedik ki, ha összehasonlítva magát a még kevesebbel, azt lenézi, a munkából kizárja és önelégülten saját több tehetségére támaszkodva, az érvényesülést a maga elszigetelt jogának fogadja el, hanem ellenkezőleg,

ha végességét és másrautaltságát felismerve, megkeresi azt a kiegészítő tehetséget, mely önmagában talán sokkal szerényebb, mint az ő képessége, de mint más jellegű erő, megadja azt a kiegészítést, mely az ő erőiből hiányzik.

És ezzel talán szerényebb, de jellegénél fogva kiegészítő erővel messzebb jut, mintha saját tehetségét bárhogy is megsokszorozza, mert ezzel hiányt nem pótol, egyoldalúságot nem ellensúlyoz és nem egészít ki, sőt ez esetben az egyoldalúság hatásaiban is hatványozottan fog jelentkezni.

Ennél a kérdésnél párhuzamot kell a férfi és nő tehetsége közt vonnom.

A kettőnek a tehetségei nagyon eltérők. Sajátságos, hogy a férfiak még mindig azt hiszik, hogy a nő nőies jellege csak abban fejeződik ki, sőt csak abban szabad kifejeződnie, hogy ő csakis női, gyermekügyi az érzelmi világba tartozó kérdésekkel foglalkozik. Így történik aztán gyakran, hogy akár a törvényhatósági közgyűléseken, akár a nemzetgyűlésben nekem mindig csak akkor szánnak szót tisztelt kollégáim, ha érzelmekhez kell appellálni, vagy rögtön az anya- és csecsemővédelem körébe utalnak. A nő nőiessége mindenestre jellegzetesen kifejeződik a fent említettekben, de amit a férfiak eddig nem látnak, és pedig a közügy kárára, az az, hogy

a nő speciális gondolkozásmódja minden körben kifejezést nyer, a nő mindenben árnyalattal és jelleggel gondolkodik.

A nő másként bonyolítja le a kérdéseket, ha kereskedő, másképen áll be a műhelybe, ha asztalos másként foglalkozik pénzügyekkel, ha pénzkezelés van rábízva. A dolog természetesen fordítva ép úgy áll.

A férfi a legnőiesebbnek minősített foglalkozásokba ép úgy belevinné az ő férfiszellemének jellegét.

És ezen az alapon tartom szükségesnek a nő bevonását az állam pénzügyvitelébe. Nem divat, nem hiú érvényesülési vagy az alapja ennek, hanem az a tény, hogy a nő sok mindent másképen lát, mint a férfi, és sok mindent meglát, ami a férfi figyelmét elkerüli.

Engedjék meg, hogy egypár speciális különbségre rátérhessek.

A férfi egész biztosan jobban tud megszerezni, de rosszabbul tud megtartani, jobban tud meglátni pénzforrásokat meglátni és kiaknázni, de rosszabbul tud takarékoskodni. *A takarékoság elsősorban is női tulajdonság.* A pincérnek, portásnak, szobaasszonynak jobban felragyog a szeme, ha egének látóhatárán egy férfikunsaft bukkan fel, mert a férfi könnyebben fizet. A nő a fogához veri a garast. Kivételekről természetesen ismét nem beszélek, mert ha kivételekről beszélnék, akkor azt sem említettem volna, hogy a férfi nagyobb szellemi tehetségekkel rendelkezik, mint a nő.

A gazdálkodás is általában női tulajdonság és ennek fontos szerepe van. Még a közmondás is azt tartja, hogy a gazda hatökrös szekérrel sem tud annyit bevinni a házba, mint amennyit a rossz gazdaasszony a köténye sarkában kivisz. A férfi-

világ azonban eddig az államháztartásban mindkét szerepet magának vindikálta és nem mondhatnám, hogy mint gazdaasszony elsőrangúnak bizonyult, mert kötény nélkül is többet vitt ki a házból, mint amennyit hatőkörrel bevitt.

A nő kizárását azzal is szokták indokolni, hogy kicsinyes. Hogy mennyire áll ez, azt csak pár század mulva fogjuk igazán megállapíthatni, mikor hozzászokva tágabb látóhatárokhoz, tehetségei jobban kifejlődnek. Azt már Kölcsey Parenézisében tanultuk az iskolában, hogy aki háza négy fala közé van szorítva, az visszafejlődik és gondolkörének határa a négy falon belül marad.

Az ember horizontja könnyen szűkül, pláne évezredes belenevelés folytán. Jelenleg tehát még nem tudjuk, hogy a nőnek mennyire tényleges sajátossága a kicsinyesség. De maradjunk meg annál az állításnál, hogy ő tényleg az: *kicsinyes, részletező*. Ha így van, akkor épen azon az alapon kérem az államháztartásba való bevonását!

A férfi az ő nagy stíljében nagystíluén költekező is. Az eredmény nagy stilben áll előttünk. Talán sehol olyan fontossága az aprólékosságnak, kicsinyességnek, részletezésnek, kicsiben való takarékoságnak nincs, mint épen a pénzkezelésben. Az államháztartás olyan, mint a vízművek. Köztudomású, hogy Budapesten a magasabban fekvő házakban a negyedik, harmadik, sőt második emeleten is félnapokon keresztül már nincs víz, holott a vízművek naponkint és fejenkint 180 litert szolgáltatnak. Keresik, hova tűnik el ez a víz és arra az eredményre jutnak, hogy a vízvezetési csövek szivárognak, a csapok nem zárnak jól. Cseppekben folyik el a vízművektől szállított víznek egy olyan tekintélyes része, melynek elvezése nélkül bőven el lennének vízzel látva.

Egészen így vagyunk az állam pénzével is. Ennek a pénznek különösen megvan az a jellege, hogy cseppenként igen nagy mértékben tud elfolyni. Ezeket a cseppeket a férfiszem nem látja vagy nem veszi figyelembe. »Mit az a százezrecske vagy akár milliócska a milliárdokhoz képest, mit az a 60 állami auto. Nem azon fordul az ügy.« Az apró pazarlásokra csak egy jelentéktelennek látszó kis példát hozok. Magyarországon jelenleg az általános választójog értelmében kerekszámban három és ¼ millió szavazó van. Ezeknek a szavazatait borítékba teszik, holott ugyanúgy lehetne magát a szavazólapnak szélét enyvezni és azt leragasztani, ami a mostani papírkák mellett csak ennél az egy aktusnál 1-2 millió megtakarítást jelentene. Vagy gondoljunk az állami hivatalokban szokásos fűtőanyagpazarlásra és sok fölösleges világitásra. Ezek apróságok, lenézett semmiségek, melyek azonban minden vonalon súlyos tételekké növekszenek. És ilyenek redukálása vagy teljes kiküszöbölése sokkal közelebb áll a nő kicsinyes részletezéséhez, mint a férfi összefoglaló beállítottságához. Ezért ezt a női tulajdonságot nem szabad lenéznünk és kikapcsolnunk, mert lassan rájövünk, hogy a nagy világegyetem porszemekből áll és nincs az a nagy kapu, mely nem kis sarkakon fordulna meg.

Van aztán még egy dolog, melyben szintén nagyon élesen nyilatkozik meg a két nem közti gondolatmenet különbség. Abból, hogy a férfivilág kibírta, hogy pénzügyeink 53 éven keresztül lefelé mentek, igazolva látom,

hogy a férfi gondolatmenetében elvont.

Ő számokat, összeadásokat és kivonásokat lát, esetleg deficiteket, egyensúly-megbillenéseket állapít meg, de azon túl nem megy.

A nő a számokon és a számtani viszonylatokon túl, azokat az embereket is látja, kikre ezek a számadatok kihatással vannak.

Mikor a pénzügyminiszter úr azt mondta, hogy ez évben 16 milliárd lesz a deficit, vagyis tizenhatmillió korona újabb adósságot csinálunk, akkor lelkiivilágom előtt elvonult az a 8 millió ember, illetőleg 2 millió család, kiknek ezt viselniük kell, akkor láttam, hogyan nehezedik rájuk az újabb 8000 korona adósság az eddigi rettenetes terhekhez. Láttam azt a sok könnyet és a félig átvirrasztott éjszakákat, melyeken az asszonyok, kiknek a terhekben osztozniuk kell, munkával próbálják pótolni, amit a drágaság tőlük elrabolt; láttam azokat a vézna, sápadt, nélkülöző gyermekeket, kiknek emiatt nem jut, ami számukra az életfenntartáshoz oly nélkülözhetetlen lenne; láttam azokat a gondtelt családapákat, kik nem tudván övéik sorsán enyhíteni, bánatukban – ahogy ezt a férfiak tenni szokták – kocsmában vagy a kártyaasztal mellett felejtik el a valót és rántják le szeretteiket még nagyobb még mélyebb örvénybe. Egy szóval mi nők a számokon keresztül azokat az embereket látjuk, kikre nézve ezek a szörnyű számok újabb szenvedéseket jelentenek.

Ennek jelentősége abban van, hogy aki tudja, hogy mikor költ, nemcsak pénzhez nyul, hanem embertársainak szenvedést okozó, esetleg boldogságba markol, esetleg megöli,

azt ez az élő tudat hatalmasan visszatartja attól, amitől holt számok vissza nem tarthatták volna.

Ezért nem birta volna el a nő lelkiismerete azt a tudatot, amit a férfi elviselt. Vagy talán azért is, mert nagyobb lévén teherbíró ereje, sokszor öntudata is több terhet tud elviselni. Higyjék el, ha nőkre is lenne a pénzügyek intézése bizva, megmozgatták volna az ország minden rögét, csakhogy az adósságok terhét levegyék embertársaik válláról. Nem élünk olyan időköt, amikor ragyogó eredményekre hivatkozva akarhatnók az egyeduralmat. Hogy jobban fogunk-e boldogulni, ha a nőt is belevonjuk a pénzügyekbe, tényekkel nem tudjuk bizonyítani, csak következtetünk rá. Annak azonban, hogy a férfiaknak ezen feladat megoldása nem sikerült, annak bizonyossága egy koldus ország és mérhetetlen nyomor. Felhivok tehát minden igazságot, objektív és hazaszerető embert, hogy attól az irányzattól, amely csődöt mondott, térjen el és az igazság, objektivitás, hazaszeretet alapján foglalja el azt az álláspontot, melyen állva, talán egy kicsit több boldogulási lehetőség fog jutni a hazának és testvéreinknek.

Ezekben foglaltam össze az általános és főleg a női választójog szükségességére és igazságosságára vonatkozó első felszólalásomat:

a nők aktív és passzív választójogának indoklását elsősorban pénzügyeink eddigi vitelében és jelenlegi pénzügyi helyzetünkben találjuk meg.